

پرونده‌ای درباره اهمیت و آسیب‌پذیری تالاب‌های ایران

نفس‌های آخر تالاب‌ها در ایران

مهین ساعدی- چند سالی می‌شود که چپ‌ور است، از هر طرف می‌شنویم که تالابی در نقطه‌ای از کشور خشک شده یا نفس‌های آخرش را می‌کشد؛ در حالی که عمر بیشتر تالاب‌ها در کشورمان به چند هزار سال می‌رسد و در تمام این سال‌ها کمتر پیش آمده تالابی خشک شودو تنوع زیستی‌اش نابود شود. از آن طرف هم علاوه بر تغییرات آب و هوایی و گرم شدن هوا، گرد و غبارهای محلی را می‌بینیم که جدای از مشکل ریزگرد کشورهای همسایه، حالا در بیشتر شهرها، نفس‌مان را بریده است؛ نمونه‌اش را می‌توان در افزایش شاخص‌های آلودگی هوا و توفان‌های گرد و غبار که

ZENDEGI - SALAM

ضمیمه روزانه روزنامه خراسان

سه شنبه ۲ آبان ۱۳۹۶

۴ صفر ۱۴۲۹ • ۱۲۴۹ اکتبر ۲۰۱۷

۸۸۹

تالاب هامون- عکس از مجید فکری

گفت‌وگو با رئیس حفاظت محیط‌زیست سرخس

خشکی تالاب‌ها و توقف فعالیت‌های معیشتی

خشک شدن تالاب‌ها مشکل بزرگ کشور است که همه شهرها را تحت تأثیر خود قرار می‌دهد. تالاب «بزنگان» که یک اثر طبیعی - ملی با قابلیت‌های منحصر به فرد است، مدتی است در معرض خشک شدن قرار گرفته و با کاهش عمق روبه‌رو است. «موسی غلام‌زاده»، رئیس محیط‌زیست سرخس درباره مشکلات خشکی این تالاب و دیگر تالاب‌های

کشور می‌گوید: «تالاب‌ها، اکوسیستم ارزشمند هر کشوری به حساب می‌آیند که خشک شدن یا در معرض خشکی قرار گرفتن هر کدام از آن‌ها تبعاتی خواهد داشت از جمله خسارت‌های جبران‌ناپذیر بر فعالیت‌های کشاورزی و اقتصادی مردم ساکن در منطقه مثل ماهی‌گیری، گردشگری و قایقرانی؛ علاوه بر این خشک شدن تالاب‌ها به توفان گرد و غبار منتهی می‌شود و ضمن افزایش انواع بیماری‌ها، هزینه‌های بهداشتی مردم را بالا می‌برد». وی با بیان این‌که بروز مشکلات زیست‌محیطی مثل شور یا شیرین شدن آب و مرگ‌ومیر انواع گونه‌های گیاهی و جانوری به نابودی تنوع زیستی منجر می‌شود، اضافه می‌کند: «حالت‌های نادرست زیست‌محیطی، حیات تالاب‌ها را به خطر می‌اندازد که محصول آن هم خشک شدن تالاب‌ها و در نهایت افزایش گرد و غبار است و می‌تواند مردم منطقه به خصوص کودکان و سالمندان را به انواع بیماری‌ها دچار کند». غلام‌زاده به پیامدهای خشکی و در معرض خشکی قرار گرفتن تالاب‌ها اشاره می‌کند و ادامه می‌دهد: «کوبرزایی و افزایش بیابان‌ها مهم‌ترین و بزرگ‌ترین پیامد خشکی تالاب‌ها به شمار می‌رود، از طرفی خشکی تالاب‌ها باعث نابودی گونه‌های گیاهی و جانوری منطقه می‌شود در حالی که وارد کردن هر گونه گیاهی و جانوری غیر بومی در حریم تالاب‌ها هم ممنوع است و می‌تواند صدمات زیادی به منطقه وارد کند».

■ احیای تالاب‌ها با مدیریت پسماند

رئیس محیط زیست سرخس درباره احیای تالاب‌ها می‌گوید: «حفاظت و احیای تالاب‌ها وقتی اتفاق می‌افتد که دستگاه‌های اجرایی توانمند شده باشند و اعتبارات لازم برای مطالعه و کارهای اجرایی اختصاص داده شود؛ همچنین رسوباتی که به دلیل فرسایش خاک با ز بین رفتن پوشش گیاهی و جنگل‌ها در اثر بارندگی‌های سیل‌آسا به سمت تالاب هدایت و باعث کوتاه شدن عمر تالاب‌ها می‌شوند، هم مدیریت شوند. ضمن این‌که افزایش آگاهی مردم و مشارکت جوامع محلی در حفظ و مدیریت تالاب‌ها هم نقش مهمی در احیای آن‌ها دارد». وی با بیان این‌که باید پسماندهای خانگی و کشاورزی و به خصوص صنعتی را مدیریت و از ورود آن‌ها به تالاب‌ها جلوگیری کرد، اضافه می‌کند: «علاوه بر تالاب‌ها، پسماند حوزه تالاب‌ها هم باید مدیریت شود. همچنین طبق قانون حفاظت از تالاب‌ها هر گونه بهره‌برداری که باعث تخریب و ایجاد آلودگی‌های غیرقابل جبران تالاب‌ها شود، ممنوع است و باید رعایت شود. به علاوه وزارت نیرو در کنار محیط زیست به تعیین قنایه پر داخته و آن‌را مشخص کند».

گفت‌وگو با مدیر طرح حفاظت از تالاب‌های ایران درباره ریزگردها

دنیا نگران تالاب های ایران!

انجام شده که می‌توان گفت روند نزولی آن کنترل شده و توانسته‌ایم تراز آب را در حالت ثابت نگه داریم». او با بیان این‌که ۹۰ درصد این تالاب در ۲۰ سال اخیر از بین رفته است و نمی‌توان به سرعت آن را به حالت اول برگرداند، اضافه می‌کند: «به همت پروژه بین‌المللی که به

عهدہ ماست و بین سازمان ملل و محیط زیست کشور اجرایی شده، حدود ۱۲ سال است که احیای تالاب ارومیه بعد از آن شادگان و پریشان را به عهده گرفته‌ایم و توانسته‌ایم در سال ۹۳ ضمن تلاش برای احیای این تالاب، الگوسازی مشارکت مردم برای احیای این تالاب را هم کلید بزنیم و با هزینه کشور ژاپن، آموزش کشاورزان ۱۱۰ روستای این منطقه را به عهده بگیریم؛ به طوری که هم اکنون وارد هر روستایی شوید به شما خواهند گفت که احیای تالاب و مصرف آب، جدای از وظایف دولت به عهده مردم هم است چراکه آن‌ها اولین کسانی هستند که در معرض آسیب‌های خشک شدن تالاب‌ها قرار می‌گیرند».

■ به نوعی آب کشور را رایگان به دیگر کشورها صادر می‌کنیم!

مدیر طرح حفاظت از تالاب‌های ایران با تأکید بر این‌که اقلیم کشور ما گرم و خشک است و اصلاً برای کاشت صیفی‌جات مناسب نیست، می‌افزاید: «میزان بارندگی در کشور ما یک‌سوم بارندگی دنیا است؛ ۹۰ درصد آب مصرفی تالاب‌ها و آب‌های زیر زمینی صرف یخش کشاورزی می‌شود، ۷ درصد آن صرف صنعت و ۳ درصد هم برای مصارف شهری استفاده می‌شود. ما با آموزش و همکاری بیش از ۱۰ هزار کشاورز در آذربایجان شرقی و غربی و بیان نکات (تقسیم‌بندی‌های زمین کشاورزی به‌طور مساوی)، شخم‌زدن‌های کم عمق (کشاورزی حفاظتی)، ایجاد معیشت بهتر و استفاده نکردن از سموم، توانستیم به کاهش مصرف ۴۰ درصدی آب و نهاده‌های شیمیایی در این مناطق برسیم». آبتست اضافه می‌کند: «متأسفانه با شرایط اقلیمی و کمبود آب کشور، ما بیشتر محصولانمان در حوزه صیفی‌جات و میوه‌های آبدار مثل هندوانه است در حالی‌که، برای هر کیلو از این محصولات مقدار زیادی آب استفاده می‌شود و فروش آن هم در حدی نیست که حتی هزینه آب مصرفی بازگردد. درواقع می‌توان گفت ما با دست خودمان آب را از کشورمان به صورت رایگان خارج و به دیگر کشورها صادر می‌کنیم! و وی با بیان این‌که وظیفه ما کسب تجربیات موفق دیگر کشورها، بومی‌سازی و اجرا کردن آن‌هاست، ادامه می‌دهد: «۳۵ درصد تالاب‌ها تحت ۲۴ عنوان از تالاب‌های کشورمان به دلیل اهمیت ویژه جهانی، در «کنوانسیون رامسر» ثبت شده‌اند؛ این کنوانسیون که بر پایه پیمانی بین‌المللی است بر حفاظت و بهره‌برداری معقول از تالاب‌ها به خصوص با هدف فراهم ساختن زیستگاهی برای پرندگان آبی تأکید می‌کند و به کمک می‌پردازد».

■ وسعت دریاچه ارومیه، ۷ برابر کشور بحرین!

«آبتست» در خصوص خشک شدن دریاچه ارومیه می‌گوید: «وسعت تالاب ارومیه در زمان سلامت‌اش، بیش از پنج هزار کیلومتر مربع بوده است، یعنی هفت برابر کشور بحرین! و در ردیف بیست و پنجم دریاچه‌های بزرگ دنیا از نظر مساحت قرار داشت و از نظر موقعیت دارای اهمیت جهانی است. دریاچه ارومیه، بزرگ‌ترین دریاچه داخلی ایران و دومین دریاچه بزرگ آب شور دنیا است و تقریباً ۲۰ سال است که دچار مشکل شده و تراز آبی آن از ۶۷/۱۲۷۴ متر، در آخرین ترازبندی مهر ماه امسال به ۲۵/۱۲۷۰ متر رسیده است یعنی حدود چهار متر و ۴۲ سانتی‌متر، افت تراز آب داشته است ولی خوشبختانه در چند سال اخیر با شکل گرفتن «ستاد ملی احیای دریاچه ارومیه»، اقدامات خوبی

درباره اهمیت تالاب‌ها و آثار خشک‌شدنشان

هر هکتار تالاب ۲۰۰ برابر یک زمین کشاورزی ارزش اقتصادی دارد

می‌شود. همچنین می‌توانند شغل‌های پایدار و درآمدزایی در حوزه گردشگری ایجاد کنند و موجب توریست‌های داخلی و خارجی شوند. وجود تالاب‌ها در هر منطقه موجب ایجاد تنوع زیستی می‌شود درواقع می‌توان گفت تالاب‌ها نقش حیاتی برای حفظ تنوع جانوری به خصوص پوشش گیاهی دارند و از فرسایش خاک منطقه جلوگیری می‌کنند.

به نظر فعالان محیط‌زیست خشک شدن هر تالاب منجر به مرگ اقتصادی آن منطقه می‌شود. صدها تالاب در سراسر ایران وجود دارد؛ برخی از آن‌ها مثل «گاو خونی»، «پریشان»، «شادگان»، «انزلی»، «ارومیه»، «هامون» و «هورالعظیم» به دلیل اهمیت مهاجر پذیریشان -که آن‌ها را به محلی مناسب برای زادآوری پرندگان مهاجر تبدیل کرده است- به عنوان تالاب‌های بین‌المللی در «کنوانسیون رامسر» به ثبت رسیده‌اند. داستان خشک شدن یا در معرض خشکی قرار گرفتن تالاب‌ها، با «گاو خونی»، «جازموریان»، «پریشان» و «ارومیه» شروع شد و با «بختگان»، «هامون»، «هورالعظیم»، «میقان»، «میانکاله»، «قوری گل»، «انزلی»، «صابری»، «هیرمند»، «یادگارلو» و «لبوی» مازندران به اوج رسید اما همچنان هر چند روز یک بار خبر خشکی یا در معرض خشک شدن یکی دیگر از تالاب‌های کشورمان را می‌شنویم.

■ ایران، بنیان‌گذار اولین کنوانسیون حفاظت از تالاب‌ها در جهان

تالاب‌ها، محیط‌هایی هستند که مشخصات شان چیزی میان خشکی و آب است. ممکن است همواره دارای آب باشند یا این‌که گاه خشک و گاه آبدار باشند. برخی تالاب‌های نزدیک دریا هم هستند که با جزر و مد تغییر وضعیت می‌دهند. مشخصه اصلی تالاب‌ها ماندگاری نسبی آب در آن‌هاست؛ آب تالاب‌ها، ممکن است شور یا شیرین باشد. البته به نظر می‌رسد مشکل نابودی تالاب‌ها، تنها مختص ایران نیست بلکه کشورهای زیادی در گیر این موضوع هستند. نماینده مقیم سازمان ملل متحد در ایران اعتقاد دارد که در یک قرن گذشته دو سوم تالاب‌های دنیا از بین رفته‌اند و اکنون فقط ۳۳ درصد از کل تالاب‌های ۱۰۰ سال گذشته باقی مانده است. ایران، بنیان‌گذار اولین و مهم‌ترین کنوانسیون حفاظت از تالاب‌ها در جهان یعنی «کنوانسیون رامسر» بوده است؛ معاهده‌ای بین‌المللی که در ۱۹۷۱ امضا شده است و به منظور حفظ و نگهداری تالاب‌هاست؛ در این کنوانسیون، فهرستی از تالاب‌های مهم جهان تهیه شده که به «فهرست رامسر» شهرت دارد. بیش از ۲۸۰ تالاب در ایران شناخته شده که از این تعداد ۹۴ تالاب جزو تالاب‌های مهم کشور است و ۲۴ تالاب در کنوانسیون رامسر به ثبت رسیده است. همچنین بریتانیا با ۱۶۴ تالاب از لحاظ تعداد و کانادا با ۱۳۰ هزار کیلومتر مربع تالاب، از لحاظ وسعت رکورددار هستند. مقر دائمی کنوانسیون در «گلند» سوئیس است. وضعیت آلودگی تالاب‌ها در ایران همواره مورد نقد بسیاری از دوستداران محیط زیست است. با این همه و باوجود پیشتازی ایران در زمینه محافظت از تالاب‌ها، فعالیت‌هایی مثل سوء مدیریت پسماندها و فاضلاب‌ها در محیط تالابی، قطعه قطعه کردن تالاب، خشک کردن تالاب‌ها و ایجاد زمین کشاورزی، آتش زدن حوضچه‌های نفتی در تالاب و تخلیه پسماندهای نفتی در محدوده تالابی و ارائه نکردن برنامه‌های احیایی، باعث در معرض خشکی قرار گرفتن تالاب‌های کشورمان می‌شود.

